

N:o 1.

Ank. till Riksd. kansli den 17 maj 1902 kl. 11 f. m.

Sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande öfver väckt motion i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen.

Sammansatta bevillnings- och lagutskottet har till förberedande behandling mottagit en inom Andra Kammaren af herr *S. G. von Friesen* samt 81 andra bland kammarens ledamöter väckt motion, n:o 198, hvori anförts följande:

»Genom antagande af den af undertecknade till årets Riksdag aflåtna motion, n:o 197, med förslag till ändring af vissa paragrafer i riksdagsordningen skulle valrätten till Riksdagens Andra Kammare komma att ytterst grunda sig på rösträtten i kommunens allmänna angelägenheter. Häraf blir en gifven följd, att det s. k. kommunalstrecket komme att erhålla en helt annan betydelse, än hittills varit fallet, en betydelse af den vidtgående och genomgripande art, att det måste framställa sig såsom en angelägenhet af trängande vigt att utan uppskof få detta streck så lagfästadt, att detsamma icke kan underkastas rubbning annorledes än medelst beslut, fattadt af Konung och Riksdag gemensamt.

Uti det yttrande till statsrådsprotokollet, hvarmed statsrådet och chefen för justitiedepartementet beledsagat Kongl. Maj:ts proposition

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 5 Saml. 2 Afd. 1 Häft. (N:o 1.) 1

n:o 65 till innevarande års Riksdag med förslag till ändrad lydelse af vissa paragrafer i regeringsformen och riksdagsordningen, har departementschefen erinrat, hurusom den kommunala rösträtten för närvarande är beroende ej mindre på kommunallagstiftningen än äfven på bestämmelserna om den allmänna bevillningen, så att genom ändring af vare sig den förra eller de senare en rubbning i rösträtten kan åstadkommas, och tillika framhållit, att, enär af nära till hands liggande skäl någon fixering i grundlag af reglerna för den allmänna bevillningen icke kunde ifrågasättas, man vore hänvisad att genom nya föreskrifter beträffande kommunallagstiftningen söka förhindra, att genom ändring i bestämmelserna om bevillning det nuvarande allmänna kommunalstrecket komme att sänkas.

I sistnämnda syfte har ifrågasatts införande i hvardera af kongl. förordningarna om kommunalstyrelse å landet § 8, om kommunalstyrelse i stad § 10 och om kommunalstyrelse i Stockholm § 9 af ett tillägg, som i alla dessa förordningar skulle ega motsvarande innehåll och, hvad förstnämnda förordning anginge, lämpligen kunna erhålla ungefär den i statsrådsprotokollet angifna lydelse. Genom berörda tillägg skulle bestämmandet öfver bevillningen desto mindre komma att bindas, som den deruti förutsatta taxeringen icke nödvändigt behöfde afse bevillningen, utan äfven kunde företagas för påförande af annan skatt, särskildt en icke på bevillningen beroende kommunalskatt.

Emellertid har departementschefen, under uttalande, att antagandet af sålunda erforderliga tillägg i kommunalförfattningarna, äfven om dessa måste betecknas såsom synnerligen önskvärda, icke lämpligen kunde formelt uppställas såsom förutsättning för grundlagsändringarna, inskränkt sig till att allenast ställa i utsigt, att förslag till desamma kunde vara att förvänta, sedan de i den kongl. propositionen föreslagna grundlagsändringarna blifvit af Riksdagen antagna såsom hvilande.

Undertecknade instämma till fullo i den uppfattning, som departementschefen velat göra gällande i fråga om nödvändigheten att få villkoren för den kommunala — och såsom en följd häraf äfven den politiska — rösträtten bestämda genom lag, tillkommen genom Konungs och Riksdags gemensamma beslut, och detta desto hellre, som vi uti det beroende, hvaruti kommunallagstiftningen för närvarande står af bevillningsförordningen, se icke så mycket den i den kongl. propositionen antydda faran, att de röstberättigades antal kan genom vidtagande af ändring i allenast bevillningsförordningen ökas, utan fast hellre och med större skäl en fara af rent motsatt och verkligt betänklig art, nemligen den, att genom ändring af nyssberörda förordning antalet röstberättigade skulle kunna i afsevärd måtto minskas. Ett annat förhållande, som vid likställande af kommunal och

politisk rösträtt jemväl måste betecknas såsom, minst sagdt, olämpligt, är det, som departementschefen väl uppmärksammat, men icke funnit förtjent af beaktande, att redan med tillämpning af nu gällande bestämmelser om bevillningsfritt afdrag en faktisk förhöjning af den kommunala census kan inträda och i sammanhang dermed inträffa, att grunden för kommunal rösträtt kommer att ställa sig olika inom olika kommuner. Enligt vår mening böra icke tillfälliga lokala omständigheter få utöfva inflytande på en så vigtig medborgerlig rättighet som den politiska valrätten, utan bör densamma tryggas genom uttryckligt stadgande, att alla till en inkomst af 500 kronor uppskattade medlemmar af kommunen blifva röstberättigade, oafsedt storleken af det bevillningsfria afdraget. Då man icke torde böra öfvergifva den nu rådande princip, att för kommunal rösträtt förutsattes kommunal skattskyldighet, hafva vi förestält oss, att den här ofvan omordade likställigheten kunde ernås t. ex. genom att föreskrifva skyldighet för dem, som eljest på grund af nu gällande stadganden om det bevillningsfria afdraget eller annan liknande framtida skattelagstiftning skulle blifva fria från kommunalskatt, att erlägga ett, om än aldrig så obetydligt, bidrag till kommunens allmänna utgifter.

Och enär vi, i motsats till departementschefen, hysa den bestämda öfvertygelsen, att en förändring af kommunallagstiftningen i syfte att villkoren för utöfvande af rösträtt i kommunens allmänna angelägenheter måtte blifva oberoende af bevillningsförordningens föreskrifter icke blott står i det omedelbara och oafvisliga samband med den politiska rösträttens utsträckning till alla kommunalt röstberättigade män, utan äfven är af den grundläggande betydelse härutinnan, att frågan om åstadkommande af lagstiftning i berörda hänseende bör snarast möjligt och sålunda redan i år underställas Riksdagen, hafva vi funnit oss manade att, i samband med den af oss framlagda motionen med förslag till grundlagsändringar i syfte af valrättens utsträckning till kommunalt röstberättigade män, till Riksdagen göra framställning om dess medverkan till erhållande af lagbestämmelser i ofvan angifna syfte, vare sig desamma, på sätt departementschefen föreslagit, komma till stånd medelst tillägg till kommunalförordningarna eller, derest så till äfventyrs kunde befinnas lämpligare, varda innefattade i en särskild lag.

Redan i vår nyss åberopade motion hafva vi något berört frågan om upptagande af en ny klass utaf kommunalt röstberättigade. Det har på många håll, så utom som inom Riksdagen, mötts med undran och förstämning, att Kongl. Maj:t, vid affattande af den nu ifrågavarande propositionen, ansett sig kunna till en oviss framtid undanskjuta frågan om delaktighet i den föreslagna utsträckningen af politisk valrätt för det

öfvervägande stora flertalet af den talrika klass af för åtnjutande af dylik rätt otvifvelaktigt och obestriddt mogne svenske medborgare, som man plägar innefatta under den gemensamma benämningen jordtorpare. De skäl, som till stöd för detta undanskjutande af departementschefen anförts, synas oss visserligen bekräfta de svårigheter, som onekligen förefinnas att på lämpligt sätt bereda ifrågavarande samhällsklass rätt till deltagande i beslut om kommunens allmänna angelägenheter, men likväl ingalunda ådagalägga, att dessa svårigheter för närvarande äro att anse såsom öofvervinneliga. Då man under den allmänna benämningen jordtorpare väl torde få innefatta sådana personer, som, på grund af vare sig kontrakt eller muntlig uppgörelse med vederbörande jordegare, fått åt sig för längre eller kortare tid upplåtna större eller oftast mindre markområden med tillhörande bostäder — eller med rätt att derä å sig uppföra bostäder — för att bruka och bebo mot skyldighet att till dessa områdets egare antingen erlägga viss årlig afgäld eller arrende i penningar eller ock utgöra vissa prestationer in natura medelst dagsverken, kolning, leverans af ladugårds- eller jordbruksprodukter m. m., synes det böra ligga i öppen dag, att uteslutandet af denna bofasta och arbetsamma klass af samhällsmedlemmar från tillfälle att delta i det kommunala och dermed det politiska lifvet innebär en i ögonen fallande orättvisa. Denna orättvisa framträder desto tydligare, som inom nämnda klass af samhällsmedlemmar, de må nu kallas landbönder, arrendatorer, kolare, torpare m. m., helt säkert förefinnas, på det hela taget, åtminstone lika hög grad af ekonomisk själfständighet som hos en stor del af de personer, hvilka på grund af gällande bestämmelser redan äro kommunalt röstberättigade. Åtskilliga uttalanden från olika läger gifva jemväl vid handen, att rösträttens utsträckande till jordtorpare och med dem likstäda har tillvunnit sig sympatier hos till sin politiska åskådning helt skilda grupper. Enär anledningen till att nu ifrågavarande samhällsklass för närvarande är i saknad af allt inflytande uti kommunens angelägenheter ju uppenbarligen är att söka uti bristande föreskrifter i bevillningsförordningen derom, att lägenhet, som är på något af här ofvan angifna sätt upplåten, skall till särskild taxering uppgifvas och dess innehafvare direkt för sig beskattas, derest lägenheten uppgår till sådant värde, som enligt därför gällande bestämmelser medför skattskyldighet, vill det för oss synas, som om det närmast till hands varande medlet till undanröjande af den orättvisa, som enligt vår uppfattning ligger i den s. k. jordtorpareklassens uteslutande från rösträtt, vore att söka uti komplettering af bevillningsförordningens föreskrifter i ofvan antydd riktning. Det torde knappt behöfva anmärkas, att denna komplettering ingalunda torde kunna inskränkas till blotta ändringar

i bevillningsförordningen, utan efter all sannolikhet kräfver särskild lagstiftning.

Då fråga af oss sålunda väckes om att tillfoga en ny klass af kommunalt röstberättigade, måste detta helt naturligt innebära en ytterligare uppfordran att få skyndsamt ordnad det fastslående genom lag af vilkoren för den kommunala rösträtten, som, enligt hvad vi tro oss hafva i det föregående till fyllest påvisat, i allt fall måste ske.

Som vi emellertid icke tilltro oss att bestämdt formulera lydelsen af de lagstadganden, hvilkas bringande till stånd utgör syftemålet med denna vår motion, utan anse, att detta lämpligen bör öfverlemnas åt Kongl. Maj:t, vilja vi hemställa, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utarbета och inför nästkommande Riksdag framlägga förslag till sådana bestämmelser, hvarigenom, med ändring af kongl. förordningarna den 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet och i stad samt den 23 maj samma år om kommunalstyrelse i Stockholm, ernåddes:

1:o) att vilkoren för utöfvande af rösträtt i kommunens allmänna angelägenheter blifva oberoende af bevillningsförordningens föreskrifter;

2:o) att förutom de enligt nu gällande bestämmelser kommunalt röstberättigade personer jemväl de, hvilka med nyttjanderätt innehafva och bebo lägenhet å landet, som för närvarande ej särskildt taxeras, men som, derest den särskildt för sig taxerades, skulle betinga ett taxeringsvärde af minst etthundra kronor, erhålla kommunal rösträtt; samt

3:o) att sådan särskild taxering, som under 2:o) förutsättes, blifver föreskrifven.»

Såsom motionärernas framställning utvisar, utgör syftet med förevarande motion hufvudsakligen att, för den händelse Riksdagen såsom hvilande antoge något förslag till sådan ändring af gällande bestämmelser angående valrätten till Riksdagens Andra Kammare, att den politiska rösträtten väsentligen byggdes på den kommunala, gifva ökad stadga åt grunderna för den kommunala rösträtten.

Genom de beslut, Riksdagens båda kamrar fattat i anledning af de för Riksdagen framlagda förslag till ändrade bestämmelser angående valrätten till Andra Kammaren, har emellertid berörda förutsättning förfallit; och torde vid sådant förhållande någon åtgärd i anledning af motionen icke böra af Riksdagen vidtagas.

Utskottet hemställer alltså,

att förevarande motion icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 maj 1902.

På utskottets vägnar:

T. ZETTERSTRAND.
